

Siber Akran Zorbalığı Üzerine Bir Araştırma: İstanbul Örnekleme

Seda Gökçe TURAN

Bahçeşehir Üniversitesi Çocuk Gelişimi Programı
sedagokce.turan@bahcesehir.edu.tr

Özet: Bu çalışmanın amacı “Lise öğrenimine devam eden öğrencilerin siber akran zorbalığına maruz kalma ve siber akran zorbalığını gösterme davranışları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aramaktır. Aynı zamanda, siber akran zorbalığına etki eden cinsiyet ve yaş faktörlerinin etkisinin araştırılmasıdır. Çalışmaya 172’si kız, 128’i erkek olmak üzere, toplam 300 lise ikinci ve üçüncü sınıf öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların yaşları 15 ile 16 arasında değişmektedir. Veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu ve Siber Akran Zorbalığı Envanteri kullanılmıştır. Siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme davranımı ile yaş ve cinsiyet arasındaki farklılıkları değerlendirmek için varyans analizleri uygulanmıştır. Analiz sonuçlarında siber akran zorbalığına maruz kalan ergenlerin, daha fazla siber akran zorbalığı davranımını gösterdikleri bulunmuştur. Aynı zamanda, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla siber akran zorbalığına maruz kaldıkları ve siber akran zorbalığı davranımını gösterdikleri bulunmuştur. Ancak, yaşa göre siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme davranımı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Bu bulgular literatür desteği ile tartışılmış, ileride yapılabilecek araştırma konuları önerilmiş ve bu çalışmaların sonuçlarının terapi sürecine katkıları tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siber akran zorbalığı, siber şiddet, akran zorbalığı, ergenler arası şiddet, ergenler

1. Giriş

1.1 Problem

Bu araştırmanın problem cümlesi “Siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme davranımlarının siber akran zorbalığına maruz kalma ile bir ilişkisi var mıdır?” şeklinde özetlenmiştir.

1.2 Amaç

Bu araştırmanın amacı “Lise öğrenimine devam eden öğrencilerin siber akran zorbalığına maruz kalma ve siber akran zorbalığını gösterme davranımları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusuna cevap aramaktır.

1.3 Önem

Ülkemizde bilişim teknolojisinin ve araçlarının kullanımının ergenler arasında hızla yayıldığı düşüncesinden hareketle, zararlarının yanısıra bilişim teknolojisinin zararları da düşünülmelidir. Özellikle siber akran zorbalığı için gerekli önlemlerin alınması ve bu konuda çalışan uzmanların harekete geçmesi gereklidir. Ancak ülkemizde bu konu ile ilgili araştırma sayısı yeterli düzeyde değildir. Ergenler çoğu zaman siber ortamda sadece eğlence amaçlı olarak bile yaptıkları davranımların literatürde “siber zorbalık” olarak tanımlandığını ve bunun bir suç olduğunu bilmemektedirler.

Araştırmacılar için ise, okullardaki akran zorbalığının, bilişim teknolojisi araçları kullanımı ile daha tehlikeli ve yeni bir yüzü olarak tanımlanan siber akran zorbalığına bakış açıları çok farklı ve tartışmalı olabilmektedir. Kimi araştırmacılara göre, gençler günlük hayatta söyleyemeyecekleri sözleri siber ortamda çok daha rahat ifade etmekte, özgüvenlerini

tazelemekte, kimliklerinin belli olmamasına güvenerek çoğu zaman da karşısındaki kişileri rahatsız ederek, hakaret ederek benlik tatmininde bulunmaktadır. Tüm bunlar sadece psikolojik ya da eğitsel boyutta değil aynı zamanda sosyolojik boyutta da irdelenmesi gereken konulardır. Unutulmaması gereken nokta bugünün gençlerinin yarının yetişkinleri olduğu ve bilişim teknoloji araçları etkisiyle görebilecekleri zararların sadece onların değil toplumun da geleceğini etkilediğidir. İnsanoğlu farkında olsa da olmasa da “model alma” ile eğitime ve gelişimine devam etmektedir. Gördüğü davranışlar, tepkiler, etrafındaki insanlar bireyin kişilik gelişimini ve benliğini etkilemekte, kimliğini oluşturmaya yardım etmektedir, özellikle de ergenlik döneminde. İnternette tanımadığı kişilerle iletişim kuran ergenler belki her zaman çok ciddi boyutta zararlar görmemektedir. Fakat siber ortamda tanışıp, romantik ilişki yaşadığı kişiden zarar gören, tecavüze uğrayan, belki de sadece duygusal anlamda istismar edilen ergen bu olaydan aldığı yarayı hem fiziksel hem de ruhsal olarak taşıyacaktır. Bu da onun ilerideki yaşantısını, karşısına çıkan insanlara nasıl davrandığını, nasıl ilişkiler kurduğunu etkileyecektir. Daha ileri boyutta düşünülürse, bu kişinin kurduğu ilişkiler toplumsal boyutta da diğer insanları etkileyecektir. Romantik ilişkiler dışında, siber ortamda tanışıp arkadaş olan kişilerin de tecrübe ettikleri olaylar hakikaten düşündürücüdür. İlk buluşmada şiddete uğrayanlar, haklarında dedikodu yayılanlar, belli forum sitelerinden gurur kırıcı şekilde çıkartılanlar, ırkçı, şiddet içeren, utandırıcı mesajlara maruz kalanlar durumun ciddiyetini gözler önüne sermektedir. Göz önünde bulundurulması gereken bir diğer önemli nokta ise ergenlerin birbirileri ile sık sık paylaşım içinde olmaları ve siber ortamda kurulan arkadaşlıkların, flörtlerin artık “moda” olmasıdır. Siber ortamda kurulan arkadaşlıkların artık “normal”

olarak algılanması da tehlikenin hafife alınmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak siber ortamda yüzünü görmeden konuşulan, sohbet edilen kişi tamamen kimliğini saklıyor, yalan söylüyor olabilir. Daha da kötüsü bu kişi sapkın fantezileri olan ya da ruh sağlığı yerinde olmayan biri de olabilir. Olayın en olumsuz ve uçtaki etkileri göz önünde bulundurulmalı, ergenler ve ebeveynler bu konuda bilinçlendirilmelidir. Belki başlarda gereksiz bir paranoya gibi görülse de, unutulmaması gereken nokta siber akran zorbalığının sonuçlarının ve etkilerinin çok ürkütücü boyutlara ulaşabilmesidir.

Tüm bunların yanısıra, araştırmacılar daha çok okul başarısı, özgüven kaybı, arkadaş ilişkilerinde yetersizlik ve yetişkinlik çağında sosyal izolasyondan bahsetmektedirler (Pepler, 2008). Fakat bilgisayar başında uzun süre kalmanın en başta obezite gibi sağlık sorunlarına yol açabildiği araştırmacıların çok fazla üzerine eğilmediği bir noktadır. Sadece siber zorbalık değil, bilişim teknolojisi araçlarının diğer yan etkileri üzerinde de durulmalıdır.

1.4. Araştırmanın Modeli:

Bu çalışmanın modeli, genel olarak bakıldığında, zaman açısından düşünüldüğünde ve metot yönünden incelendiğinde bir “betimleme” modelidir (Patton, 1990) Veri kaynağı ve veri toplama aracı bakımından incelendiğinde bu çalışma bir “anket” (survey) araştırmasıdır.

Bu çalışma amaç yönünden irdelendiğinde ise değerlendirme ağırlıklı bir araştırmadır (Patton, 1990). Başka bir ifade ile bu çalışma ile siber akran zorbalığı, ergenlerin siber akran zorbalığına maruz kalma ve sergileme oranlarını yaş, cinsiyet, siber akran zorbalığına maruz kalma faktörleri ışığında bir değerlendirmeden geçirilmiştir. Analiz teknikleri yönünden bakıldığında bu çalışma sayısal

(Quantitative) bir araştırmadır (Patton, 1990).

1.5. Örneklem

Çalışmanın amacı doğrultusunda, İstanbul İl merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı genel liselerde uygulama yapabilmek için İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile temasa geçilmiştir. Araştırmanın konusunun ve ölçekte kullanılan sorulardan özellikle “sohbet odasında ahlaksız teklifte bulunmak “sorusu gibi sorular, konunun hala tabu olarak geçmesi nedeni ile araştırma için okul bulunmasında sıkıntı yaşanmıştır. Bu yüzden, araştırma uygulanmadan önce, İstanbul'daki pek çok okul ile görüşülmüş, izin alınamamış, fakat iki devlet okulundan (Bahçelievler Kemal Hasoğlu Lisesi ve Kurtuluş Lisesi) izin alınmıştır. Araştırmanın örneklemini bu iki lisenin ikinci ve üçüncü sınıfına devam eden 300 öğrenci oluşturmaktadır ve araştırma için gerekli resmi izinler Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınmıştır.

Tablo 1'de çalışmaya ait örneklemin demografik bilgileri verilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğrencilerin, % 50'si (n: 150) Bahçelievler Kemal Hasoğlu Lisesi'nden ve %50'si (n:150) Kurtuluş Lisesi'nden katılmıştır. Toplamda 300 kişi olan katılımcıların %57, 3'ü (n: 172) kız ve %42, 7'si (n: 128) erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin % 51, 7'si (n: 155) 16 yaş grubunda; %48, 3'ü ise (n: 145) 15 yaş grubunda yer almaktadır.

1.6. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, Erdur- Baker ve Kavşut (2007) tarafından geliştirilen “ Siber Zorbalık Envanteri” kullanılmıştır. Orijinal “ CBI ” (Cyber Bullying Inventory) (Siber Zorbalık Envanteri) iki paralel formdan oluşmaktadır. İlk formda siber akran zorbalığı davranımını gösterme; ikincisinde ise siber akran zorbalığı davranımına maruz kalma incelenmektedir.

Tablo 1. Ergenlerin Demografik Özellikleri

Katılımcıların Bilgileri	Frekans	Yüzde %
Cinsiyet		
Kız	172	% 57,3
Erkek	128	% 42,7
Toplam	300	% 100
Yaş		
16 yaş grubu	155	%51,7
15 yaş grubu	145	%48,3
Toplam	300	% 100

1.7. Verilerin Analizi

Verilerin analizi bilgisayar ortamında, araştırmaya katılan öğrencilerden alınan cevaplardan elde edilen veriler SPSS 10,0 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğrencilere ait bilgiler frekans ve

yüzde kullanılarak verilmiştir.

Tablo 2: Yaş ve Cinsiyet Değişkenleri ile Siber Zorbalığa Maruz Kalma Ve Gösterme Davranımı İlişkisi (Pearson Korelasyon)

	Yaş	Sergileme	Maruz Kalma
Cinsiyet	.015	.243**	.134*
Yaş		-.073	-.039
Sergileme			

p < .05, ** ; p < .01, *

1.8. Bulgular ve Tartışma

Pearson korelasyon analizi, yaş ve cinsiyet faktörleri ile siber akran zorbalığına maruz kalma ve siber akran zorbalığını gösterme davranımları arasındaki ilişkinin belirlenmesi için uygulanmıştır. Sonuçlara bakıldığında; cinsiyet ile siber akran zorbalığını gösterme davranımı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($r: .243$; $p < .05$). Benzer şekilde, cinsiyet ile siber akran zorbalık davranımına maruz kalma arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($r: .134$; $p < .05$). Ancak, cinsiyet ile siber akran zorbalığını gösterme davranımı arasındaki ilişki, cinsiyet ile siber akran zorbalığına maruz kalma arasındaki ilişkiden daha kuvvetlidir ($r: .243$; $p < .05$; $r: .134$; $p < .05$). Bunun yanı sıra, siber akran zorbalığını gösterme davranımı ile siber akran zorbalığına maruz kalma davranımı arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r: .392$; $p < .05$). Bu bulgulardan yola çıkarak, siber akran zorbalığına maruz kalan öğrencilerin, maruz kalmayan öğrencilere oranla daha fazla siber akran zorbalığı gösterdikleri ve cinsiyet ile siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme davranımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu; yaş ile siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme davranımları arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı söylenebilir. Yaş ile siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmamasının sebebi ise, yaş gruplarının birbirine çok yakın olması ile ilişkilendirilebilir.

Tablo 3. Kız Ve Erkek Ergenlerin Yaşlarına Göre Siber Akran Zorbalığına Maruz Kalma Davranımına Ait ANOVA Sonuçları

Maruz Kalma	df	SS	MS	F
Cinsiyet	1	,663	,663	5,609 **
Yaş	1	3,574	3,574	,302
Cinsiyet + Yaş	1	,146	,146	1,235
Error	296	,118	,118	

$p < .05$, ** $p < .001$ *

Kız ve erkek ergenlerin yaşlarına göre siber akran zorbalığına maruz kalma davranımında fark olup olmadığının incelenmesi amacı ile ANOVA analizi yapılmıştır. Analizlerin sonucunda, cinsiyete göre siber akran zorbalığına maruz kalma davranımının anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur ($F: 5,609$; $p < .05$). Fakat, yaşın siber akran zorbalığına maruz kalma

Bu konuda yapılan araştırmalara bakıldığında ise; Li (2007), Kanada'da 177 yedinci sınıf öğrencisi ile anket yöntemini kullanarak yaptığı araştırmada; siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerin % 59, 1'inin kız, %38, 6'sının ise erkek olduğunu belirtmiştir. Siber akran zorbalığı davranımını gösteren öğrencilerin ise % 43, 5'i kız iken %52, 2'si erkektir. Bu araştırmanın bulgularından değişik olarak Li (2007), kızların daha fazla siber akran zorbalığına uğrarken, erkeklerin daha fazla siber akran zorbalığı davranımını gösterdiklerini belirtmiştir. Bu araştırmanın bulgularına benzer olarak ise Li (2007), siber akran zorbalığı davranımını gösteren 159 öğrencinin, aynı zamanda siber akran zorbalığı davranımına da maruz kaldıklarını belirtmiş, bunun sonucunda siber akran zorbalığına maruz kalmanın, siber akran zorbalığını gösterme davranımını tetiklediğini belirtmiştir. Çünkü, öğrenciler siber akran zorbalığına maruz kaldıkça davranımını göstermektedirler.

Fakat bu bulgudan farklı olarak Beran, Li (2005) Kanada'da yedinci ve dokuzuncu sınıfa devam eden 432 öğrenci ile yaptıkları araştırmada, siber akran zorbalığına maruz kalma ve davranımı gösterme ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamışlardır. Bu bulgunun yapılan araştırmadan farklı çıkmasının sebebi, Beran, Li'nin (2005) araştırmasında kullanılan örneklemin yaşça daha küçük olması ile ilişkilendirilebilir.

Kowalski, Limber (2007) Amerika'da 767 altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencisi ile yaptıkları araştırmada kız öğrencilerin erkeklere oranla daha fazla siber zorbalık ile yüz yüze geldiği, erkeklere oranla daha fazla siber zorbalığına maruz kaldıkları belirtmişlerdir. Fakat erkek öğrenciler ise daha fazla fiziksel akran zorbalığına uğramakta ve uygulamaktadırlar. Buradan hareketle araştırmacılar, kız öğrencilerin daha fazla dolaylı şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

davranımında anlamlı bir farklılığa neden olmadığı görülmüştür. ANOVA analizi ile, siber akran zorbalığına maruz kalma davranımı ile cinsiyet arasındaki ilişki incelenmiş, kızlar ve erkekler ayrı ayrı incelenmiştir. Bu analizin sonucunda erkek öğrencilerin ($M: 1,221$; $SD: ,030$), kız öğrencilere ($M: 1,126$; $SD: ,026$) oranla daha fazla siber akran zorbalığına maruz kaldıkları bulunmuştur. Yaş bazında

bakıldığında ise, yaşı daha küçük olan erkek ergenler , daha fazla zorbalığa maruz kalmaktadırlar (M: 1,233; SD:, 043) .

Tablo 4. Kız ve Erkek Ergenlerin Yaşlarına Göre Siber Akran Zorbalığına Maruz Kalma Davranımına Ait Ortalamalar Ve Standart Sapmalar

Cinsiyet	Yaş	Ortalama Değer	SD
Kız	17	1,160	,036
	16	1,093	,038
Erkek	17	1,210	,043
	16	1,233	,043

Literatürde yapılmış araştırmalara bakıldığında ise; Dehue ve arkadaşları (2008), 1,211 orta birinci sınıf ve ilkokul son sınıf öğrencileri ve onların ebeveynleri ile araştırmacılar tarafından geliştirilen ölçekler uygulanarak, ebeveynlerin ve çocukların siber zorbalığa maruz kalma davranımı gösterme sıklıkları ile siber zorbalıkla başa çıkma stratejilerinin incelendiği bir araştırma yapmışlar ve araştırmanın sonunda erkek katılımcıların (%50,5) %18,6'sının siber akran zorbalığına maruz kalırken, kız katılımcıların (%49,5) % 13,4'ünün siber akran zorbalığına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Fakat bu araştırmanın bulgularının tersine, Wolak ve arkadaşları (2006) 1,501 10-17 yaş grubundan düzenli internet kullanıcısı ergen ile yaptıkları araştırmada, kız öğrencilerin %58'inin; erkek öğrencilerin ise %42'sinin siber akran zorbalığına maruz kaldıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde Kowalski , Limber (2005) 3767 öğrenci ile yaptıkları araştırmada kızların %25'inin, erkeklerin ise % 11'inin siber akran zorbalığına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgu ise, kızların erkeklere göre neredeyse iki kat daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıklarını göstermektedir. Smith ve ark. (2008) iki farklı araştırma yaparak siber akran zorbalığını incelemişlerdir. 11-16 yaş grubundan , ilk çalışma için 92 öğrenci odak grup için belirlenmiş, daha sonra bu araştırmanın sonuçlarını kontrol etmek için 533 öğrenci daha seçilmiş ve ikinci bir çalışma yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha fazla siber akran zorbalığına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (F (1, 86) = 4, 87, p<.05; kızlar: 2, 04; erkekler: 1,51)

Li ise (2006), 264 yedinci ve dokuzuncu sınıf öğrencileri ile yaptığı araştırmada, erkeklerin %25'i kızlarınsa %25, 6'sı siber akran zorbalığına maruz kaldıklarını belirtmiştir. Kız ve erkek öğrenciler arasında siber akran zorbalığına maruz kalma açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Yaş bazında bakıldığında, yaşı küçük olan erkek ergenlerin

daha fazla siber zorbalığa uğramaları, araştırmacıların, yaş ilerledikçe siber zorbalığa maruz kalma oranının düştüğü savını desteklemektedir. Smith ve ark. (2008) yaptıkları ilk araştırmanın sonucunda siber akran zorbalığına maruz kalma veya davranımı gösterme ile yaş arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Fakat daha geniş bir örneklem grubu ile yapılan ikinci araştırmada, yaşın artması ile siber zorbalık davranımı gösterme oranının da arttığı belirlenmiştir. 7 yaş grubunun %8 'i; 8 -9 yaş grubunun % 12'si ve 10-11 yaş grubunun %23'ü siber akran zorbalığı davranımı gösterdiklerini belirtmişlerdir. Akran zorbalığı düşünüldüğünde, erkeklerin daha fazla fiziksel güç uygulayabildikleri ve karşısındakine, daha çok toplumsal öğretiler nedeniyle de (erkek adam kavga eder, güç kullanır, dayak cennetten çıkmadır, kızını dövmeyen dizini döver gibi) , kaba kuvvet kullanmanın daha “kabul edilebilir” olması yüzünden, erkek öğrenciler arasında akran zorbalığı daha sık görülmektedir; hem uygulayıcı hem de maruz kalan olarak. Fakat kız öğrenciler için akran zorbalığında durum bu kadar kolay açıklanabilir değildir. Genel olarak kız öğrenciler, ya erkek arkadaşlarını diğerlerine zorbalık uygulaması yönünde kışkırtmakta, ya da bazı durumlarda kendisi güç kullanmaktadır. Siber zorbalık içinse durum biraz daha değişiklik göstermektedir. Kullanıcının kimliğini çok rahat gizleyebiliyor olması, bunda en önemli etkenlerdendir. Kullanıcı kimliğini gizleyebildiği için, karşısındakine çok daha rahat baskı uygulayabilmekte, daha rahat üzebilmektedir. Ayrıca, kız öğrencilerin ergenlik döneminde bundan daha kolay etkilenebileceği ve etkilenebileceğinin de diğerleri tarafından bilineceği göz önünde bulundurulduğunda, kız öğrenciler erkeklere göre daha fazla risk grubunda bulunmaktadır. Fakat, burda unutulmaması gereken nokta, “öğrenme biçimidir”. Erkek öğrenciler daha fazla akran zorbalığını uygulamaya yatkın olduklarından, benzer şekilde olaya maruz kalmaya da yatkındırlar. Bilişim teknolojisi araçlarını kullanma ve kullanma amacı düşünüldüğünde , erkek öğrenciler kızlara göre daha rahat hareket edebilmektedirler. Örneğin, yapılan pek çok araştırmada araştırmacıların belirttikleri nokta, ebeveynlerin erkeklerden daha çok siber ortamda kızları güvenliğinden endişe etmesidir. Bu yüzden, geleneksel anlamda da bakıldığında erkeklerin değil daha çok kızların internet kullanımı ve internette tanıştıkları arkadaşları denetlenmektedir. Siber akran zorbalığına maruz kalma ve davranımı gösterme olarak bakıldığında, bilişim teknolojisi araçlarını daha çok kullanan, daha fazla vakit geçiren öğrenciler risk grubundadır. Bu yüzden erkek öğrencilerin kızlara göre daha fazla siber akran zorbalığına maruz kalması, araştırmanın sonucunda bu bulgunun çıkması şaşırtan bir sonuç değildir.

Tablo 5. Kız Ve Erkek Ergenlerin Yaşlarına Göre Siber Akran Zorbalığını Gösterme Davranımına Ait ANOVA Sonuçları

Gösterme	df	SS	MS	F
Cinsiyet	1	3,132	3,132	18,592 **
Yaş	1	,425	,425	2,521
Cinsiyet + Yaş	1	,432	,432	2,564
Error	296	48,867	,168	

p< .05, ** p< .001

Kız ve erkek ergenlerin yaşlarına göre siber akran zorbalığını gösterme davranımında fark olup olmadığının incelenmesi amacı ile ANOVA analizi uygulanmış ve analizlerin sonucunda cinsiyete göre siber akran zorbalığını gösterme davranımının anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur (**F: 18, 592; p< .05,**). Fakat yaşın siber akran zorbalığını gösterme davranımında bir farklılığa neden olmadığı görülmüştür.

Tablo 6. Kız ve Erkek Ergenlerin Yaşlarına Göre Siber Akran Zorbalığını Gösterme Davranımına Ait Ortalamalar Ve Standart Sapmalar

Cinsiyet	Yaş	Ortalama Değer	SD
Kız	17	1,189	,043
	16	1,190	,045
Erkek	17	1,473	,051
	16	1,320	,052

Siber akran zorbalığı gösterme davranımı ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmasının sonucu ANOVA analizi uygulanarak, siber akran zorbalığı gösterme davranımı ile kız ve erkek öğrenciler arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda erkek öğrencilerin (M: 1,396) kız öğrencilere (M: 1,190) oranla daha fazla siber akran zorbalığı davranımını gösterdikleri belirlenmiştir. Bunun yanısıra yaşça büyük olan erkek ergenler siber akran zorbalık davranımını daha çok göstermektedirler (M: 1,473; SD: ,051) . Arıcak ve arkadaşlarının (2008) da yaptıkları çalışmada belirttiği gibi, siber zorbalığa daha fazla erkek öğrenciler maruz kalmakta, bu yüzden erkek öğrenciler daha fazla siber zorbalık davranımını sergilemektedirler. Fakat Li (2005) yaptığı çalışmada erkeklerin kızlara oranla daha fazla zorbalık uygularken, kızlar erkeklere göre daha fazla siber zorbalığa kurban olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu ise yapılan çalışmadaki erkeklerin kızlara oranla daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıkları bulgusu ile çelişmekte; fakat ülkemizde yapılan araştırma ile örtüşmektedir.

Siber akran zorbalığını sergileme davranımına, cinsiyet ve siber akran zorbalığına maruz kalma davranımının etkisini incelemek amacı ile, hiyerarşik regresyon analizi uygulanmıştır. Tablo 7 incelendiğinde cinsiyet faktörü tek başına, siber zorbalığı sergileme davranımının %7'lik kısmını açıklarken, siber zorbalığa daha evvel maruz kalma tek başına %13'lük kısmını açıklamaktadır. (R: .263; R²: 0,69; p< .001) Bu bağlamda siber akran zorbalığına

maruz kalanların daha fazla siber akran zorbalığı sergiledikleri söylenebilir.1974 ile 2000 yılları arasındaki 41 akran zorbalığı girişiminden 37 tanesi kaza ile sonuçlanmış ve zorbalık uygulayanların %71'i, olayı uygulamadan önce kendilerin zorbalığa uğramış, zedelenmiş hissettiklerini belirtmişlerdir. Araştırmacıların ortak olarak belirttikleri, akran zorbalığı ve şiddet uygulayıcılarının daha önce zorbalık ve şiddete uyguladığı yönündedir. (Patchin & Hinduja; 2006). Bunun yanısıra cinsiyet ile siber akran zorbalığına maruz kalma ve siber akran zorbalığını sergileme arasında anlamlı bir ilişki bulunduğundan, ölçeğe verilen cevaplara madde bazında bakılmıştır.

Tablo 7. Siber Zorbalığını Gösterme Davranımına Cinsiyet ve Maruz Kalma Faktörlerinin Etkilerine Ait Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

	Sergileme	R	R ²	%
Cinsiyet		.263	0,69	%7
Maruz Kalma		.442	.126	%13

* p< .001

1.9. Sonuç

Bu çalışmada lise ikinci ve üçüncü sınıfa devam eden ergenlerin siber akran zorbalığına maruz kalma ve gösterme oranları ile yaş, cinsiyet ve daha evvel siber akran zorbalığına maruz kalma oranları arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlar incelendiğinde, genel olarak cinsiyet ve daha evvel siber akran zorbalığına maruz kalma bu veri için risk faktörü olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda, erkek öğrencilerin daha fazla siber akran zorbalığına maruz kaldıkları için, daha fazla siber akran zorbalığı davranımını gösterdikleri de bulunmuştur.

Madde bazında bakıldığında ise , genel olarak erkek öğrenciler internetten biri hakkında dedikodular\ olumsuz söylentiler yaymak maddesine; sohbet odasında ahlaksız teklifte bulunmak maddesine; bir forum sitesinde yazan yorumlarla, bilgilerle alay etmek maddesine, forum yetkilisinin nedensiz yere üyeliği iptal etme maddesine,elektronik posta aracılığı ile tehdit içeren, kırıcı, utandırıcı mesajlar gönderme maddesine maruz kaldıkları belirlenmiştir. Genel olarak bakıldığında, erkek öğrencilerin maruz kaldığı madde sayısı daha fazladır. Fakat bu yine de genellenebilecek bir bulgu değildir çünkü, öğrencilere ölçek uygulanırken rehberlik öğretmeni de sınıflarda

bulunmuştur. Ayrıca, genel olarak toplumsal normlar dahilinde de bakıldığında, erkekler başlarına gelen olayları daha rahat paylaşabilirken, kızlar bu konuda daha ketum davranabilmektedirler. Erkek öğrencilerin en fazla gösterdikleri davranım olarak bir forum sitesinde yazan yorumlarla, bilgilerle alay etmek maddesi belirtilmiştir. Bu da, erkek öğrencilerin en fazla maruz kaldıkları maddeler arasındadır. Böylece, erkek öğrencilerin maruz kaldıkları maddeyi davranım olarak da göserdikleri söylenebilir. Kız öğrencilerin en fazla maruz kaldıkları madde ise elektronik posta hesaplarının şifrelerinin ele geçirilerek erişimin engellenmesi maddesi olarak belirlenmiştir. Kız öğrenciler de tıpkı erkek öğrenciler gibi en fazla bir forum sitesinde yazılan bilgiler ve yorumlarla alay etmek maddesindeki davranımı gösterdikleri belirtilmiştir.

Maddelerden bu sonuçlar çıkmış olsa da, öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğunun hiç bir zorbalığa uğramadıklarını belirttikleri de unutulmamalıdır. Burada belirtilen maddeler, zorbalığa uğradığını belirten grubun en çok maruz kaldıkları ve gösterdikleri davranımlardır.

1.10. Öneriler

Bilişim teknolojisinin kullanımının ve hayatımızdaki öneminin günden güne artması dolayısı ile özellikle ergenler çok fazla teknoloji ile iç içe olmaktadır. Her ne kadar özellikle siber akran zorbalığı gibi dezavantajlarından bahsedilse de bilişim teknolojisinin faydaları da yadsınamaz durumdadır. Bu yüzden, ergenler etkili ve bilinçli bir şekilde bilişim teknolojisinin kullanımına yönlendirilmeli, ebeveynler ve eğitimciler bu konuda alarm halinde olmalıdırlar.

Çünkü siber akran zorbalığının kimi sonuçları ergenler için çok üzücü boyutlara ulaşabilmektedir. Öncelikli olarak okullarda bilişim teknolojisinin etkili kullanımı için öğrenciler bilinçlendirilmeli, aynı zamanda ebeveynlere yönelik seminer, program ve kurslar ile veliler de bilinçlendirilmelidir. Çünkü özellikle ev ortamında ergenlerin bilişim teknolojisi araçlarını nasıl kullandıklarını kontrol edebilmek, kullanımlarına sınırlandırma getirebilmek için öncelikle ebeveynlerin bu konuda bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Hızla yayılan ve gelişen bir konu olmasına rağmen siber akran zorbalığı ile ilgili ülkemizde ne yazık ki yeterli araştırma bulunmamaktadır. Araştırmacılar daha geniş ve çeşitlilik gösteren örneklem grupları ile siber akran zorbalığı, ergenlerin siber akran zorbalığa bakış açısı ve siber akran zorbalığını tetikleyen farklı motivasyon kaynakları ile ilgili araştırmalar yapılmalıdırlar. Siber akran zorbalığının önlenmesi ve etkili, uygun önleme programlarının geliştirilebilmesi için öncelikli olarak siber akran zorbalığının farklı boyutları ayrıntılı olarak ortaya konulmalıdır.

1.11. Kaynakça:

- [1] Arıca, T. Siyahhan, S. , Uzunhasanoğlu A., Sarıbeyoğlu, S., Çıplak, S., Yılmaz, N. & Memmedov, C. (2008). Cyberbullying Among Turkish Adolescents. *Cyberpsychology & Behavior*, Vol. 11, No. 3.
- [2] Baker, Ö.E. & Kavşut, F. (2007) *Eurasian Journal Of Educational Research*, Vol. 27, pp: 31–42.
- [3] Beran, T. & Li, Q. (2005). Cyber- Harrasment: A New Method For An Old Behavior. *Journal of Educational Computing Research* , Vol 32, No 3, s: 265- 277
- [4] Berson I.R. & Berson, M.J. (2005). Challenging Online Behaviors Of Youth. *Social Science Computer Review*, Vol. 23, No.1. pp:29–38.
- [5] Bond, L. , Wolfe S. , Tollit M. , Butler, H. , Patton, G. (2007) A Comparison Of The Gatehouse Bullying Scale And The Peer Relations Questionnaire For Students In Secondary School. *Journal Of School Health* Vol, 77, No: 2, pp: 75-79.
- [6] Camodeca, M. , Goossens, F. A. , Terwogt M. M. & Schuengel C. (2002). Bullying Ann Victimazition Among School-Age Children: Stability And Links To Proactive And Reactive Aggression. *Social Development* , 11, 3.
- [7] Ceyhan ,E.; Ceyhan, A.A.& Gürcan A. (2007) The Validity And Reability Of The Problematic Internet Usage Scale. *Educational Sciences: Theory And Practice*, Vol.7, No:1, ss:411–416.
- [8] Chou, C. Chan, P. & Wu, H. (2007). Using A Two- Tier Test To Assess Students' And Alternative Conceptions Of Cyber Copyright Laws. *British Journal Of Educational Technology*, Vol. 38, No, 6, ss: 1072- 1084.
- [9] Crisholm, J.F. (2006). Cyberspace Violence Against Girls And Adolescent Females. *Ann. N.Y. Acad. Sci.* No: 1087, ss:74–89.
- [10] Deheu, F. ; Bolman, C & Völlink, T (2008) Cyberbullying: Youngsters ' Experiences And Parental Perception. *Cyber Psychology & Behavior*, Vol. 1, No: 2 pp: 217–223.
- [11] Diamonduros, T. , Downs, E & Jenkins, S.J. (2008) The Role Of School Psychologist In The Assessment, Prevention and Intervention Of Cyberbullying Psychology In The Schools, Vol.45, No. 8
- [12] Espelage, D.L. & Swearer, S.M. (2003). *Research On School Bullying And*

- Victimization: What Have We Learned And Where Do We Go From Here? *School Psychology Review*, Vol 32, No 3, s: 365- 383.
- [13] Ferdon, C.D. & Hertz F. (2007). Electronic Media, Violence, and Adolescents: An Emerging Public Health Problem. *Journal of Adolescent Health*, 41, ss: S1-S5.
- [14] Fitzpatrick, M.K, Dulin A.J. & Piko, B.F. (2007). Not Just Pushing And Showing :School Bullying Among African American Adolescents. *Journal Of School Health* ,Vol:77, No: 1.
- [15] Hall A.S & Parsons, J. (2001) Internet Addiction A College Student Case Study Using Best Practices In Cognitive Behavior Therapy .*Journal Of Mental Health Counseling*. Vol. 23. No. 4 Sayfa: 312–327.
- [16] Jang, K.S. Hwang, S.Y.& Choi J.Y. (2008) Internet Addiction And Psychiatric Symptoms Among Korean Adolescents. *Journal Of School Health*, Vol. 78, No:3
- [17] Juvonen, J. & Gross. E.F. (2008). Extending the School Grounds ? Bullying Experiences In Cyberspace. *Journal Of School Health*. Vol 78 No:9
- [18] Lin, C.H & Yu, S. (2008) Adolescents Internet Usage In Taiwan: Exploring Gender Differences. *Adolescence*, Vol.43,No:170.
- [19] King J.E; Walpole, C.E.& Lamon K. (2007) Surf and Turf Wars Online Growing Implications of Internet Gang Violence. *Journal of Adolescent Health*, Vol. 41, pp: 566–568.
- [20] Kraut, R.; Patterson, M. & Keisler, V. (2004). Internet Paradox: A Social Involvement And Psychological Well- Being? *American Psychology*, Vol. 53, s: 1017–1031
- [21] Li, Q. (2006). Cyberbullying In Schools: A Research Of Gender Differences. *School Psychology International*, Vol. 27, No.2, pp: 157–170.
- [22] Maher, D. (2008). Cyberbullying: An Ethnographic Case Study Of One Australian Upper Primary School Class. *Youth Studies Australia* Vol.27, No:4, ss: 50–59.
- [23] Mason, K.L. (2008) Cyberbullying: A Preliminary Assessment For School Personnel. *Psychology In The School*, Vol. 45 No. 4, pp: 323–348.
- [24] Mitchell, K.J. ; Ybarra, M & Finkelhor, D. (2007). The Relative Importance Of Online Victimization In Understanding Depression, Delinquency and Substance Use. *Child Maltreatment*, Vol. 12, No.4, pp: 314–324
- [25] Olthof T. & Goossens, F.A. (2007). Bullying And Need To Belong : Early Adolescents' Bullying –Related Behavior And The Acceptance They Desire And Receive From Particular Classmates. *Social Development* ,17, 1.
- [26] Oravec, J.A.(2000) Internet and Computer Technology Hazards: Perspectives For Family Counselling. *British Journal Of Guidance & Counselling*, Vol.28,No:3
- [27] Patchin, J.W. & Hinduja, S. (2006). Bullies Move Beyond The School Yard: Youth Violence And Juvenile Justice, Vol. 4. No. 2. pp: 18–169.
- [28] Pepler, D. ,Jiang, D. Croig W. Condoly, J(2008). Developmental Trajectories Of Bullying And Antisociated Factors. *Child Development*, March/ April, Vol79, No,2 p: 325-338.
- [29] Philips, F. & Morrissey, G. (2004). Cyberstalking and Cyberpredators: A Threat To Safe Sexuality On The Internet. *Convergence* Vol. 10, No. 1, pp: 66–79.
- [30] Rosen, L.D. ; Cheever, N.A. & Carrier, M.L. (2008). The Association of Parenting Style And Child Age With Parental Limit Setting And Adolescent Myspace Behavior. *Journal Of Applied Developmental Psychology*, 29, ss: 459–471.
- [31] Sharpies, M.; Graber, R. ; Harrison, C. & Logant, K. (2009). E-Safety And Web 2.0 For Children Aged 11–16. *Journal of Computer Assisted Learning*, vol. 25. ss:70–84.
- [32] Smith, P.K. Mahdavi, J. , Carvalho, M. Fisher, S. Russell, S. & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: Its Nature And Impact In Secondary School Pupils. *Journal Of Child Psychology and Psychiatry*, Vol. 49, No. 4, pp: 376–385.
- [33] Subrahmanyam, K & Greenfield, P. (2008) Online Communication and Adolescents Relationships. *The Future of Children*. Vol. 18, No. 1, pp: 121–146.
- [34] Strom, P. & Strom R.D. (2005) . When Teens Turn Cyberbullies. *Education Digest: Essential Readings Condensed For Quick Review*, Vol.71, Iss. 4. pp: 35–41.
- [35] Teich, A., Frankel, M.S., Kling, R. & Lee, Y.(1999) Anonymous Communication Policies For The Internet: Results And Recommendations

- Of The AAAS Conference. The Information Society, Vol 15, No 2, s: 71-77.
- [37] Topçu, Ç. ; Baker, E.Ö. & Aydın Ç.Y. (2008). Examination of Cyberbullying Experiences Among Turkish Students From Different School Types. *CyberPsychology & Behavior*, Vol.11, No:6
- [38] Volkenburg, P. & Peter, J. (2007) Preadolescents and Adolescents' Online Communication And Their Closeness to Friends. *Developmental Psychology*, Vol.43, No.2. pp: 267-277.
- [39] Volkenburg, P, Peter, J. & Schouten, A. (2006). Friend Networking Sites And Their Relationship To Adolescents' Well-Being And Social Self-Esteem. *Cyberpsychology & Behavior*. Vol.19, No, 5,pp:584-590.
- [40] Wolak, J.; Finkelhor, D.; Mitchell, K.J. & Ybarra, M.L. (2008) Online "predators" And Their Victims; Myths, Realities And Implications for Prevention And Treatment. *American Psychologist*, Vol 63, s: 111-128.
- [41] Wolak, J. Mitchell, K. J & Finkelhor, D. (2003). Escaping or Connecting? Characteristics of Youth Who Form Close Online Relationships, *Journal Of Adolescence*. Vol. 26, No, 1. pp:105-119.